

Το παράδειγμα του ελληνικού τοπίου

Εμπορικά ανταγωνιστική, πολιτισμική
και πολιτική ταυτότητα

09-01-2019

Κωνσταντίνος Μωραΐτης
Αρχιτέκτονας
Καθηγητής Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ
mor@arsisarc.gr

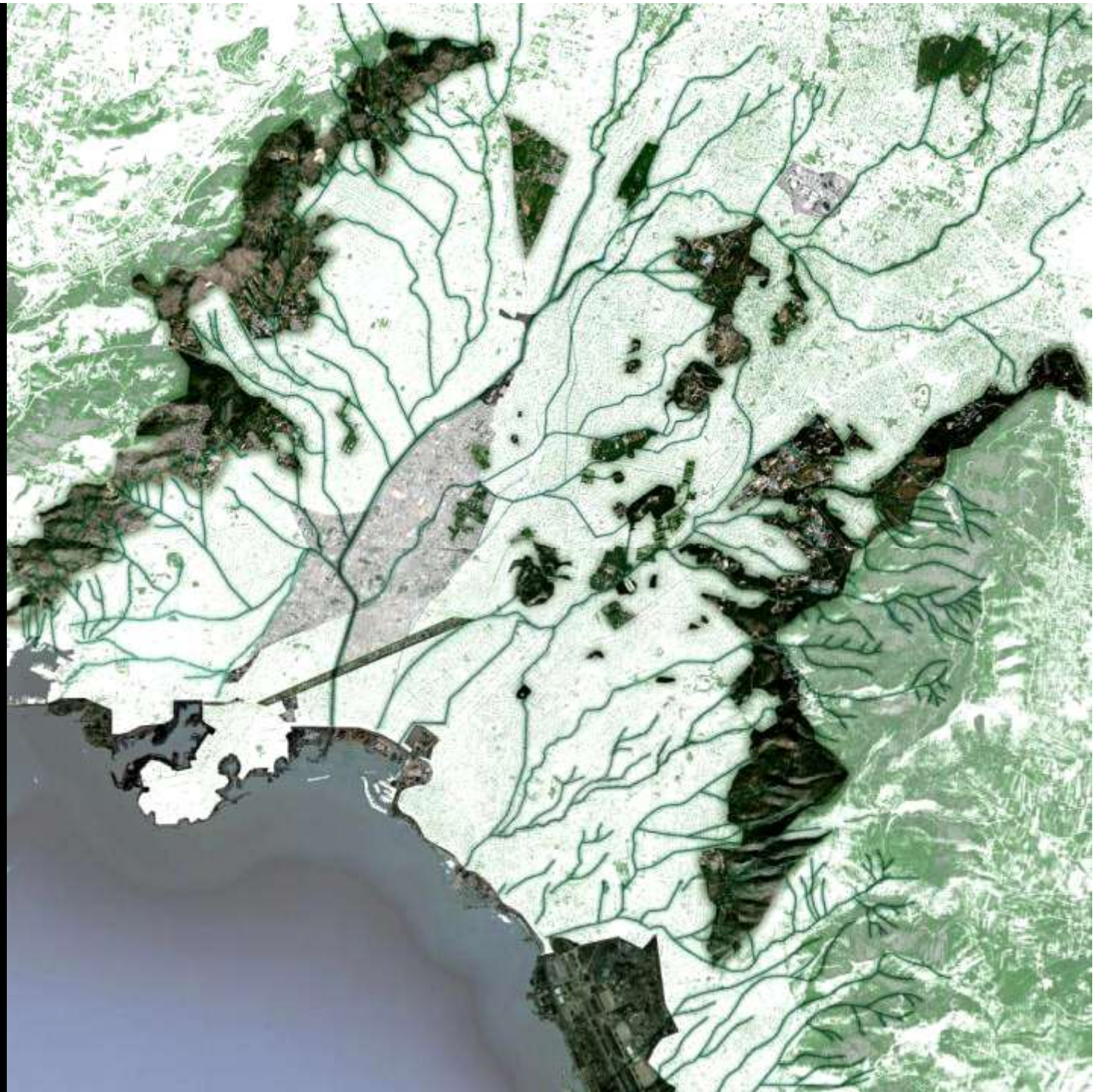
***3 -Το Ελληνικό Τοπίο και
ο νεωτερικός Δυτικός Πολιτισμός***

**ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ
ΣΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ**

Αστική κεντρικότητα και
πιθανά περιβαλλοντικά
δίκτυα

Δίκτυο αστικών ρεμάτων.

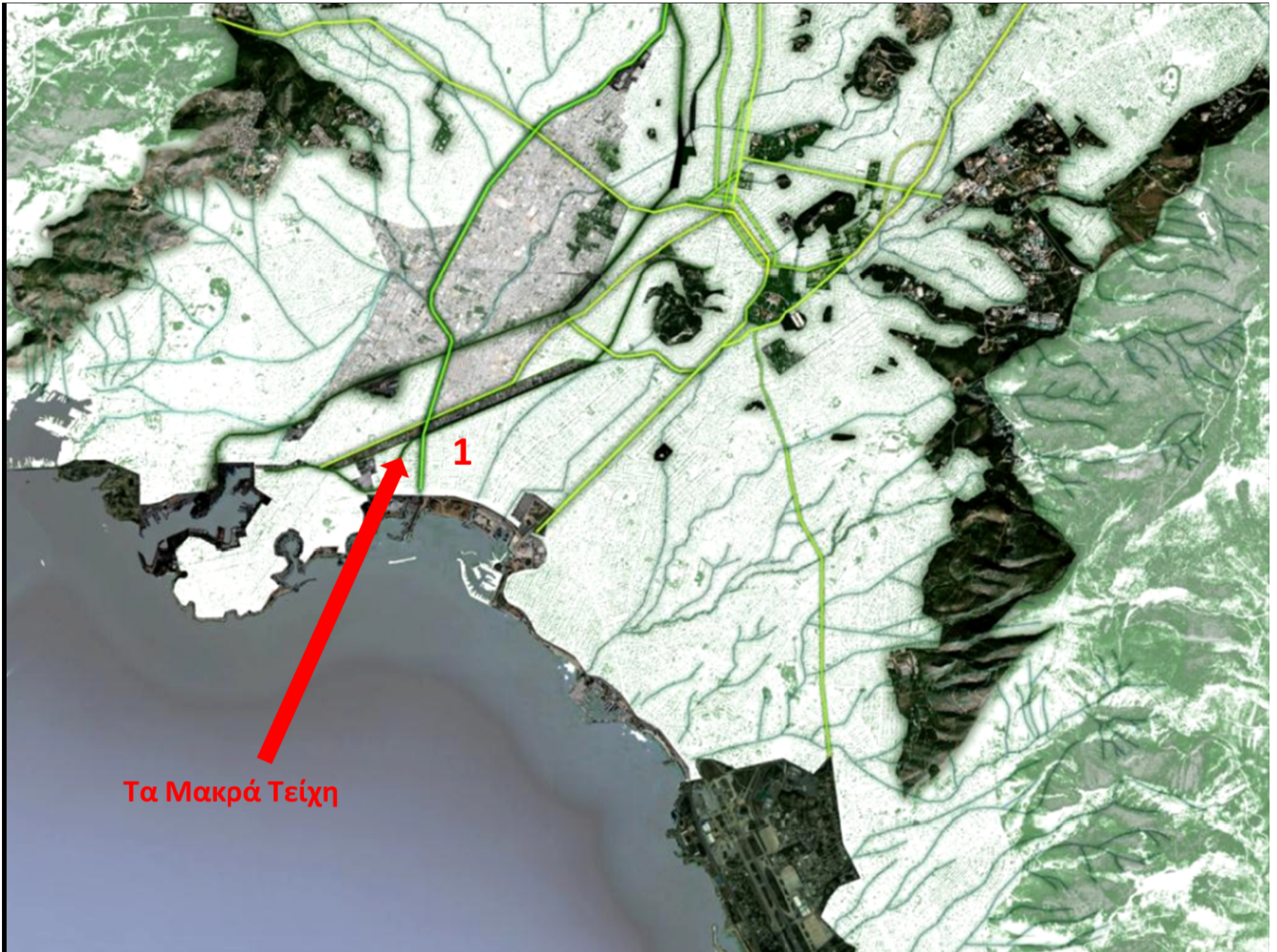

Αστικός Βιότοπος στο Ρέμα της Πικροδάφνης στην Αθήνα.
Διπλωματική εργασία Σχολή Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ, Νοέμβριος 2011.
Σπουδαστές: Α. Ανδρουλακάκης και Τ. Τζαναβάρα.

**Αστική κεντρικότητα
και πιθανά
περιβαλλοντικά
δίκτυα**

Η περιοχή του
Ελαιώνα και η Ζώνη
των Μακρών Τειχών.
Πιθανές
συνεισφορές στην
πράσινη αστική
‘υποδομή’.

Τα Μακρά Τείχη

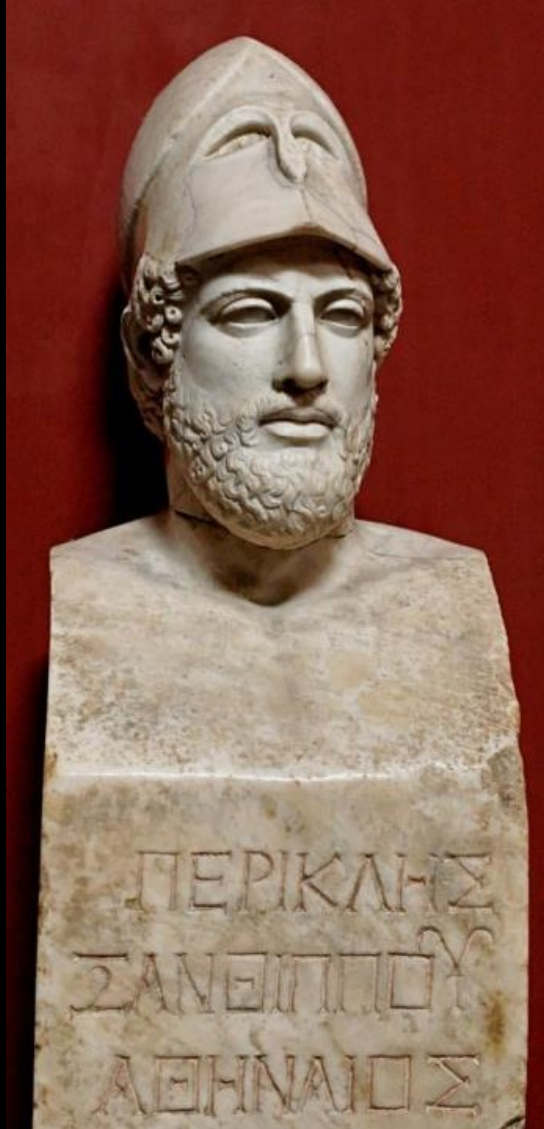
1

"Ο Επιτάφιος του Περικλέους", από τον Philipp von Foltz - 1850

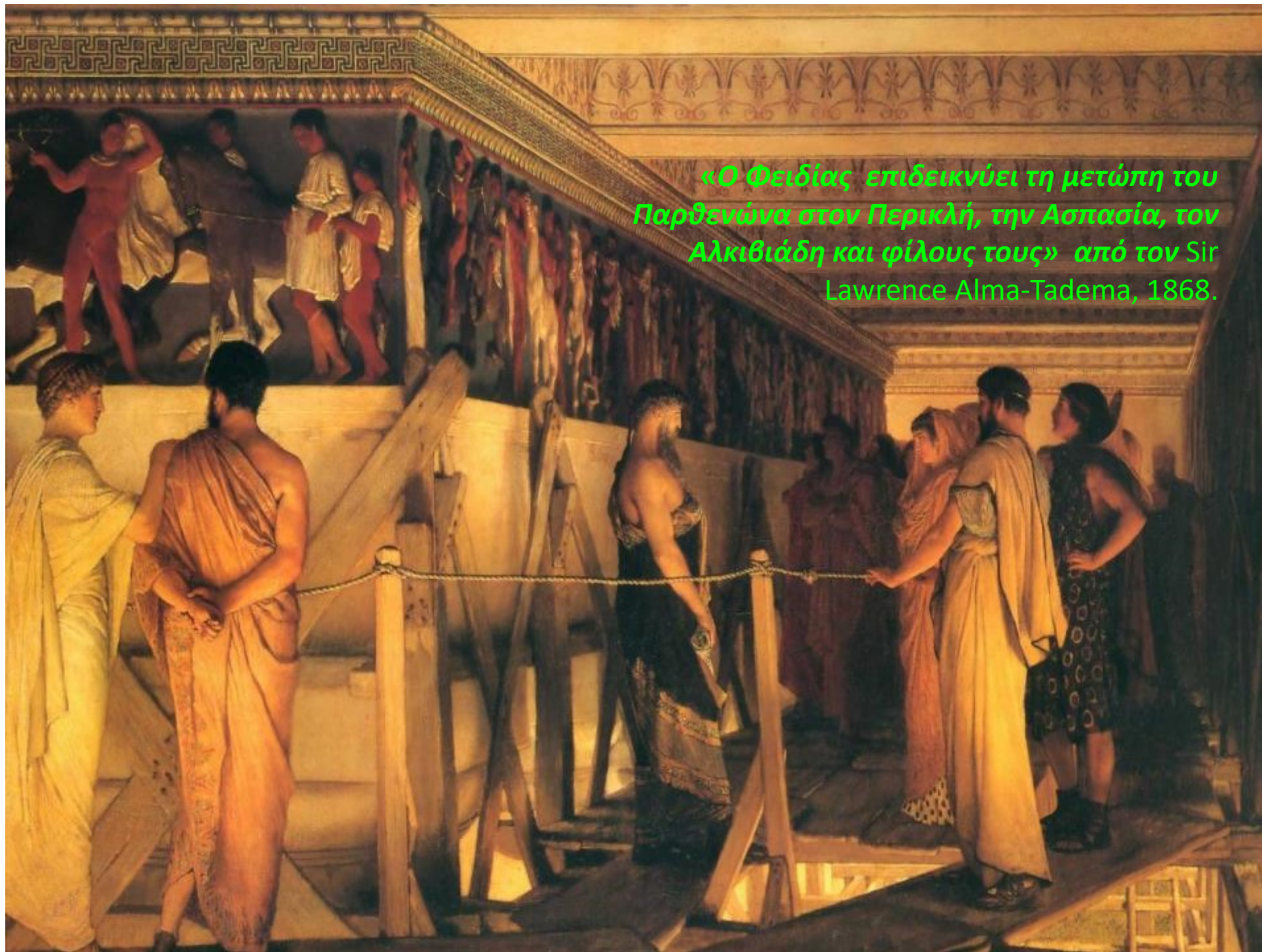

1^η ερώτηση: Τι προτρέπει τον Γερμανό ζωγράφο να απεικονίσει τον Περικλή να αγορεύει αποδίδοντας τιμή στους πρώτους νεκρούς του Πελοποννησιακού πολέμου και εντέλει στην Αθηναϊκή Δημοκρατία;

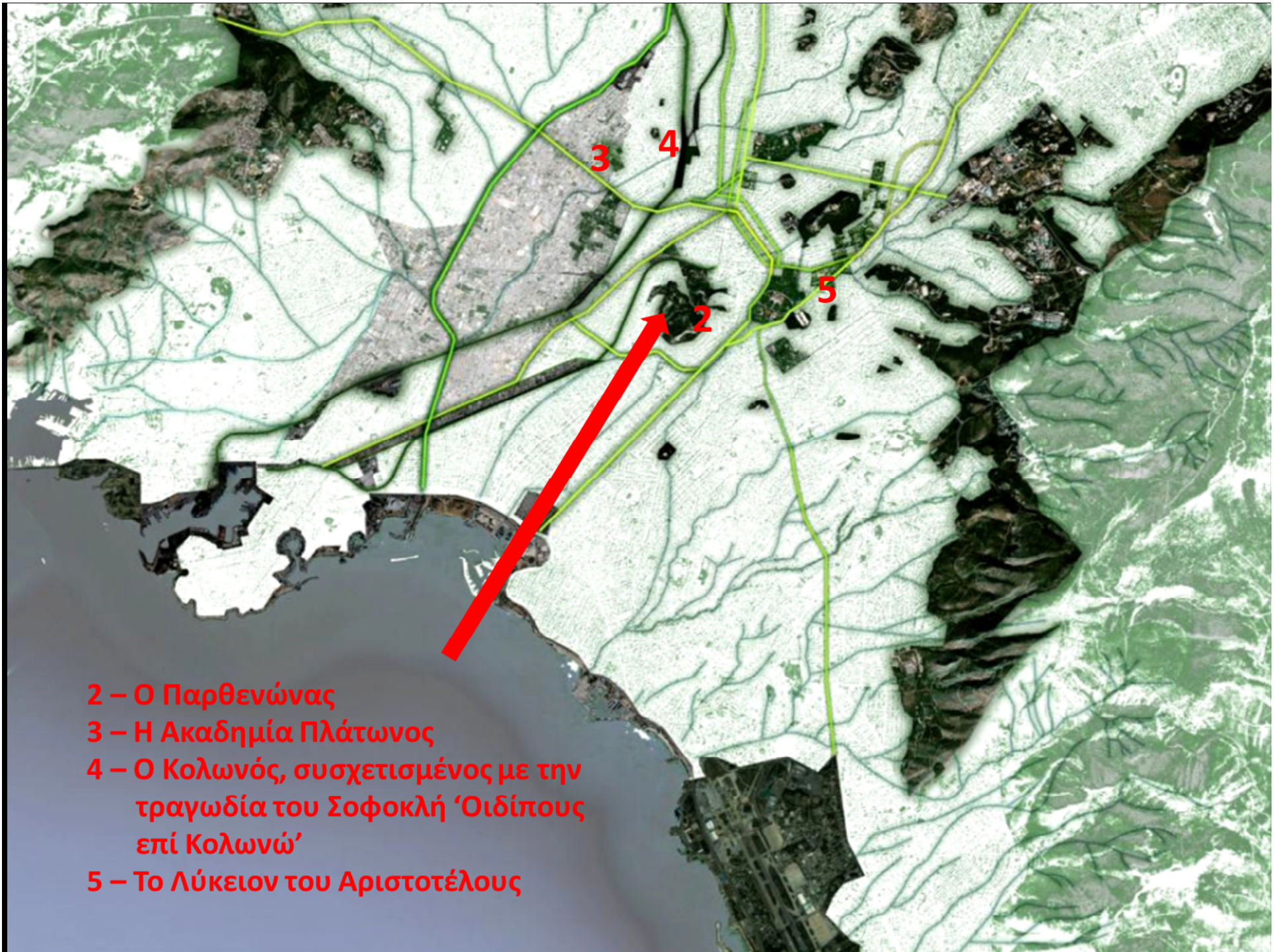
...«καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἔς ὀλίγους ἀλλ' ἔς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται»

*...και ερώτηση 2η:
Γιατί να προτάξω αυτήν την
εικόνα σε μια διάλεξη για
το Ελληνικό τοπίο;*

«Ο Φειδίας επιδεικνύει τη μετώπη του Παρθενώνα στον Περικλή, την Ασπασία, τον Αλκιβιάδη και φίλους τους» από τον Sir Lawrence Alma-Tadema, 1868.

- 2 – Ο Παρθενώνας
- 3 – Η Ακαδημία Πλάτωνος
- 4 – Ο Κολωνός, συσχετισμένος με την τραγωδία του Σοφοκλή 'Οιδίπους επί Κολωνώ'
- 5 – Το Λύκειον του Αριστοτέλους

Οιδίπους επί Κολωνώ

Jean-Antoine-Theodore Giroust
1788

Οιδίπους επί Κολωνώ

Fulchran-Jean Harriet
1798

Συγκρίνατε τις χρονολογίες παραγωγής των απεικονίσεων,
με την κομβική χρονολογία 1789.

Η πρώτη παρατήρηση:

Πολλές περιβαλλοντικά και τοπιακά σημαντικές περιοχές του μητροπολιτικού πεδίου της Αθήνας αντιστοιχούν σε εξίσου σημαντικούς ιστορικούς τόπους – ή συνιστούν το ‘ιστορικό τοπίο’ το ‘πολιτιστικό τοπίο’ της Αθήνας και της Αττικής.

Ξανά μια ερώτηση:

Γιατί ο Philipp von Foltz, ο Alma-Tadema, ο Jean Giroust, ο Fulcran-Jean Harriet και τόσοι πολλοί άλλοι Ευρωπαίοι καλλιτέχνες, δραματουργοί, συγγραφείς και φιλόσοφοι ενδιαφέρθηκαν τόσο πολύ για τον Ελληνικό χώρο;

Είναι ένα θέμα γενικών πολιτιστικών τάσεων ή μπορούμε ίσως να εντοπίσουμε έναν ειδικότερο 'πολιτικό' λόγο, που συνδέεται με τη συγκρότηση των νεωτερικών αστικών πολιτευμάτων στη Δυτική Ευρώπη αρχικά και στη συνέχεια σε όλο τον Δυτικό κόσμο;

Είναι ένα θέμα πολιτιστικό και πολιτικό ταυτόχρονα ,
που συνάπτεται με την αντίληψη του 'τοπίου', με την
αντίληψη δηλαδή που πολιτισμικά αντιληπτού,
πολιτισμικά ή πολιτιστικά ερμηνεύσιμου τόπου,...

...όπως και με την αντίληψη της αρχιτεκτονικής που
αναλαμβάνει να 'σημάνει' να αποδώσει συμβολικά το
ήθος της κοινωνίας (πρβλ. *Ηθικά Νικομάχεια*).

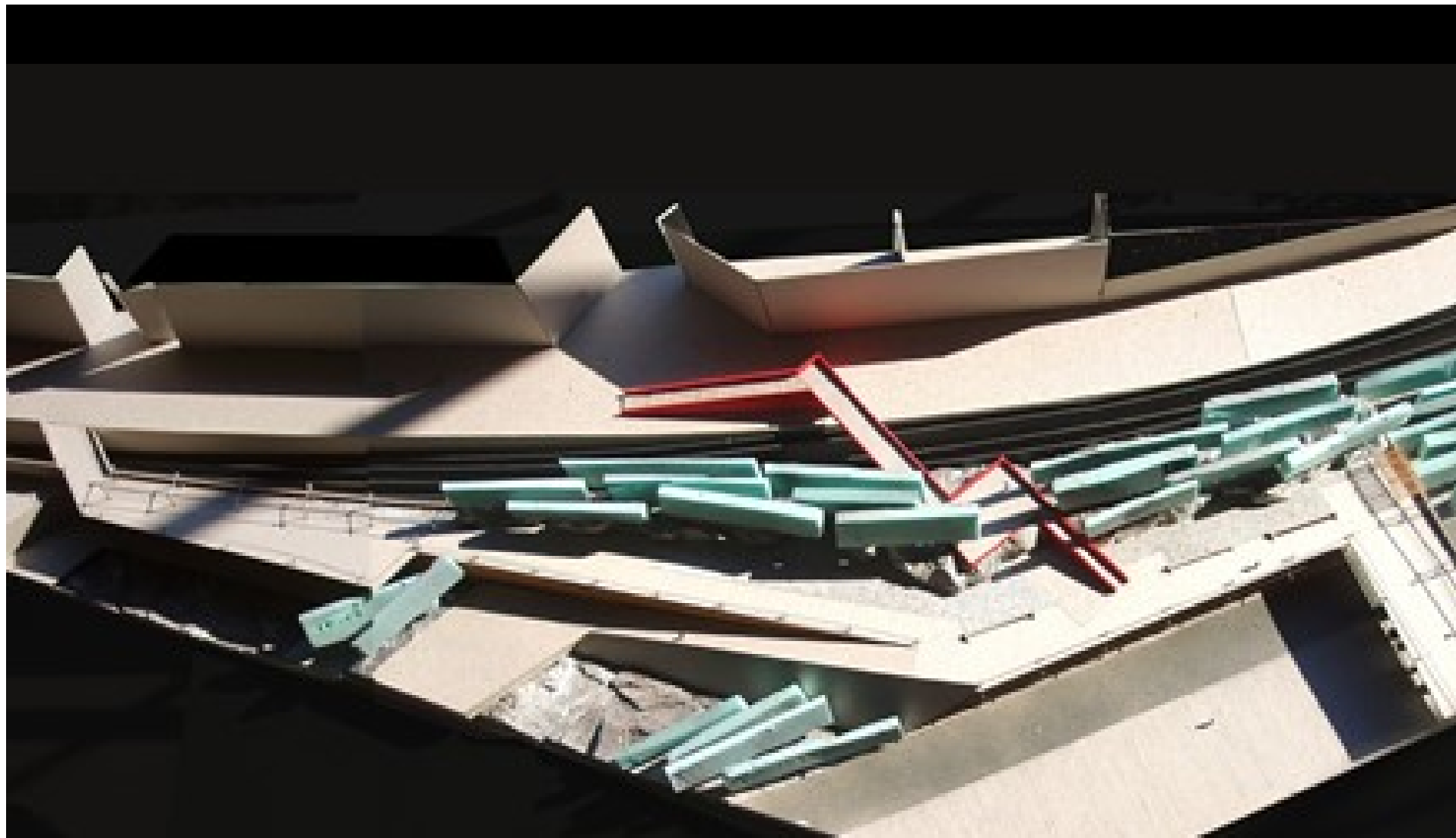
ΠΡΟΣΟΧΗ ΟΜΩΣ:

Ενώ το πολιτισμικό τοπίο είναι σημαντικό για κάθε λαό ή για κάθε εθνότητα χωριστά, ενώ είναι η πλησιέστερη υλικότητα προς την έννοια της 'πατρίδας', υπάρχουν δυο τοπία που είναι 'πατρίδες' πολύ ευρύτερες –

'πατρίδες' του Δυτικού πολιτισμού και της αστικής νεότερης Δημοκρατίας!!!!

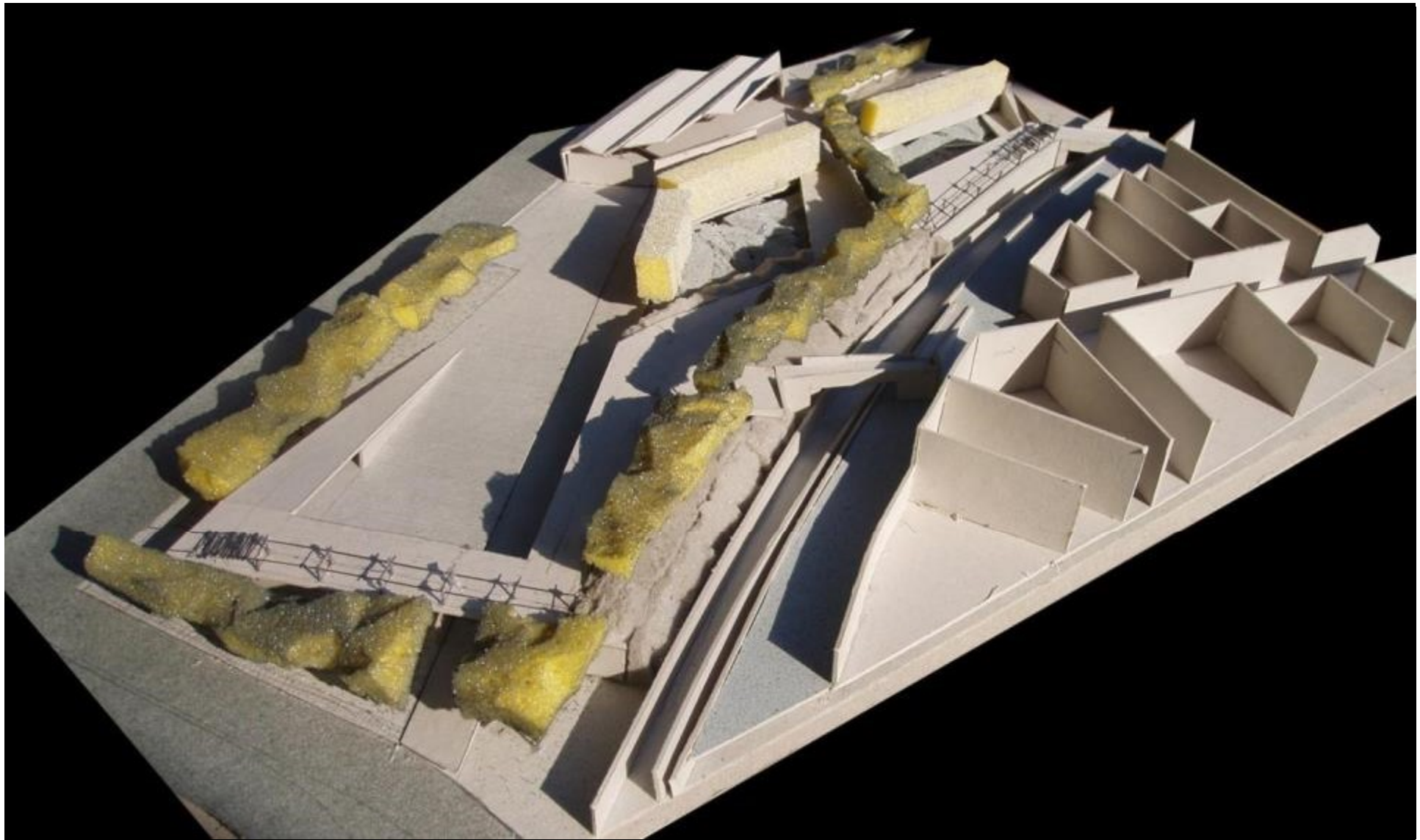

Ο όρκος των Ορατίων
Jacques-Louis David, 1784

**Διαμόρφωση τοπίου στην περιοχή
του αρχαίου κοιμητηρίου του Κεραμεικού, στην Αθήνα**

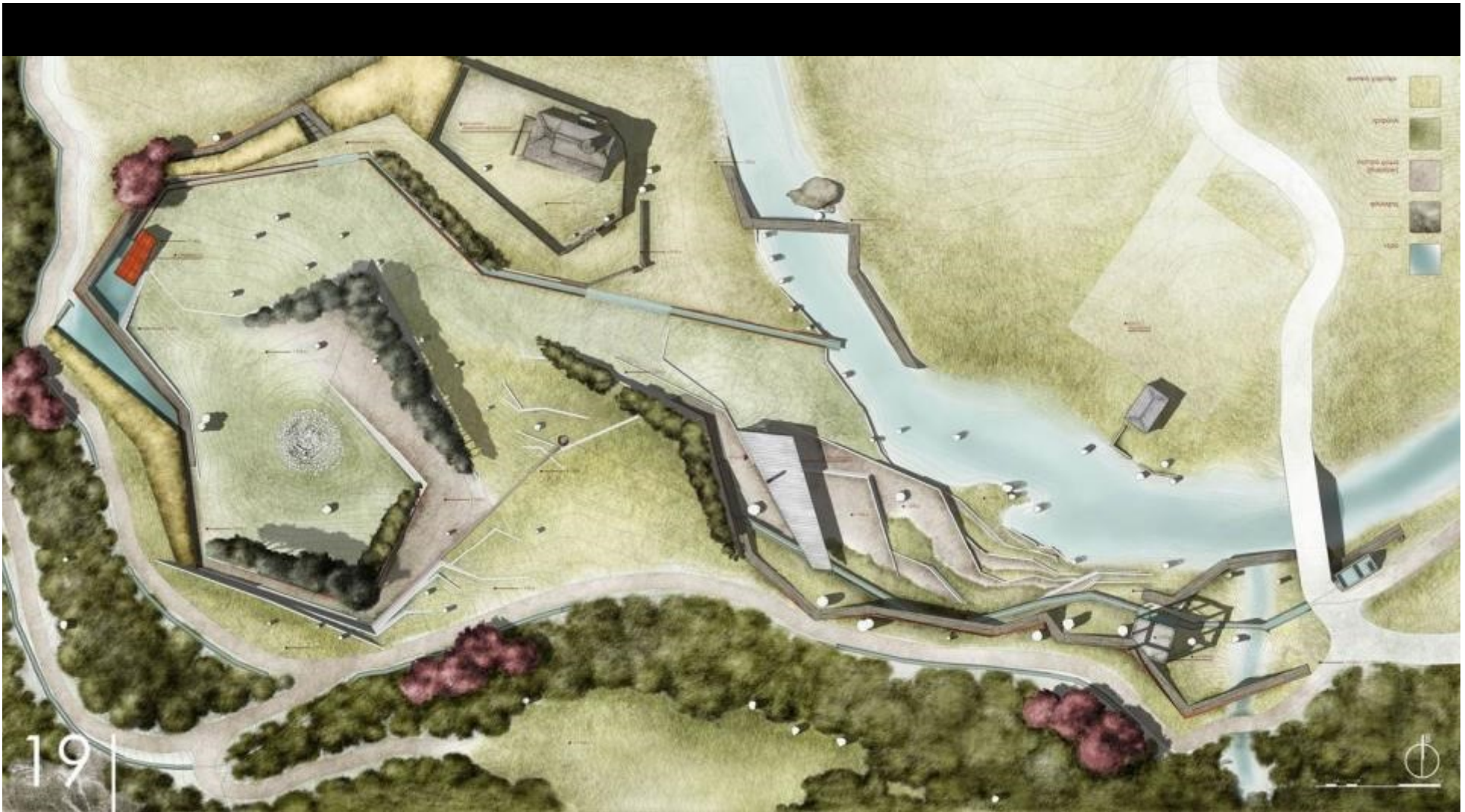
Μάθημα 8^ο εξαμήνου, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, 2008.

**Διαμόρφωση τοπίου στην περιοχή
του αρχαίου κοιμητηρίου του Κεραμεικού, στην Αθήνα**

Μάθημα 8^ο εξαμήνου, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, 2008.

**Διαμόρφωση τοπίου στις πηγές του Αχέροντα,
στη Λάκα Σουλίου**

Διπλωματική εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, 2011
Α. Καφαντάρης, Β. Κολιάκη, Δ. Σαγώνας.

***Διαμόρφωση τοπίου στις πηγές του Αχέροντα,
στη Λάκα Σουλίου***

Διπλωματική εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, 2011

Α. Καφαντάρης, Β. Κολιάκη, Δ. Σαγώνας.

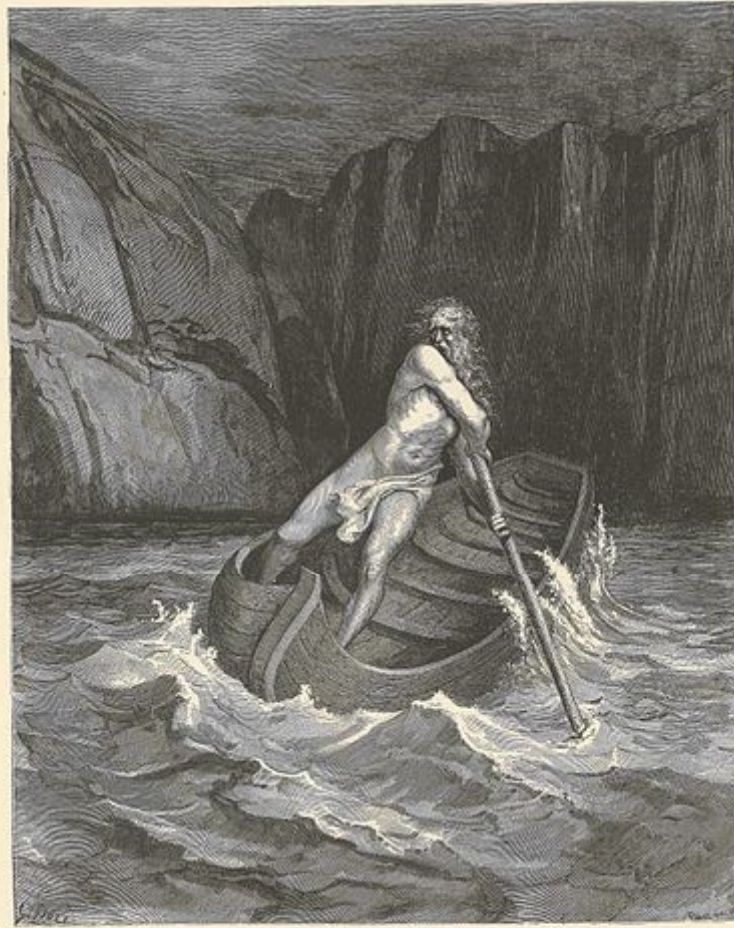
**Διεθνές βραβείο
Premio Simonetta
Bastelli,**

**καλλίτερης
διπλωματικής εργασίας
Σχολών της Ευρώπης,
με θέμα το Τοπίο
Umbria -2013**

**Διεθνές βραβείο
Premio Simonetta
Bastelli,**

καλλίτερης
διπλωματικής εργασίας
Σχολών της Ευρώπης,
με θέμα το Τοπίο
Umbria -2013

CHARON, THE FERRYMAN OF HELL.

**Ο Χάρωντας μεταφέρει τις ψυχές στον Κάτω Κόσμο, διασχίζοντας τον Αχέροντα
(Gustave Doré)**

Εξακολουθώ να διερωτώμαι, για τη σημασία της
αρχαίας αναφοράς, τη σπουδαιότητα της αρχαίας
αναφοράς για του νεότερους Δυτικούς,...

...και, ακόμη περισσότερο, θέλω να μάθω για
*τη σημασία του Ελληνικού Τοπίου, ως
εξιδανικευμένου, ιδανικού παραδείγματος που
διαμορφώνει, την αντίληψη του τοπίου στον
νεωτερικό Δυτικό κόσμο,*

μετά την Αναγέννηση.

cum religioso tripudio plaudendo & iubilando, Quale erano le Nym-
phe Amadryade, & agli redolenti fiori le Hymenide, riuirente, saliendo
iocunde dinanti & da qualũq; lato del floreo Vertunno strieto nella fron-
te de purpurante & meline rose, cum el gremio pieno de odoriferi & spe-
ctatissimi fiori, amanti la stagione del lanoso Ariete, Sedendo ouante so-
pra una ueterrima Veba, da quatro cornigeri Fauni tirata, In uinculati de
strophie de nouelle fronde, Cum la sua amata & bellissima moglie Po-
mona coronata de fructi cum ornato defluo degli biõdissimi capigli, pa-
rea ello sedete, & a gli pedi dellaquale una coetilia Clepsydria iaceua, nel
le mane tenente una stipata copia de fiori & maturati fructi cum imixta
fogliatura. Præcedete la Veba agli trahenti Fauni propinq; due formose
Nymphe a signane, Vna cū uno hastile Trophæo gerula, de Ligoni. Bi-
denti. farculi. & falcionetti, cū una ppendete tabella abaca cū tale titulo.

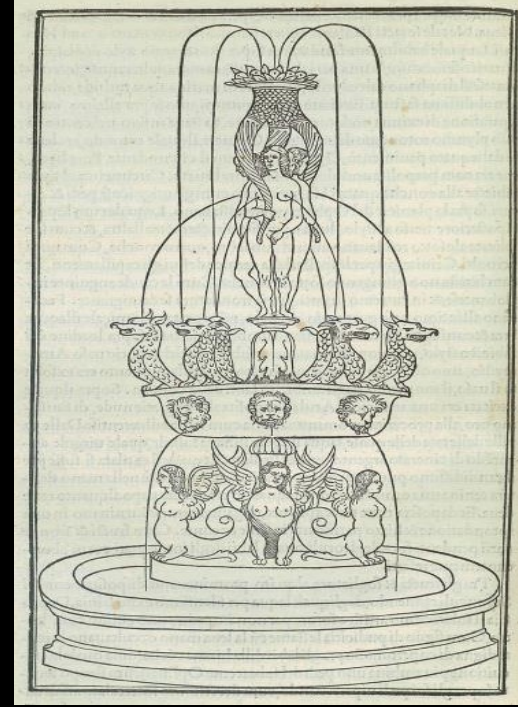

INTEGRIMAM CORPOR. VALETVDINEM, ET
STABILEROBVR, CASTASQVE MEMSAR. DELI
TIAS, ET BEATAM ANIMI SECVRITA
TEM CVLTOIB. M. OFFERO.

m iiii

“Hypnerotomachia Poliphili” από τον Francesco Colonna

Μια ερωτική ιστορία, ένας οδηγός με υποδείγματα διαμόρφωσης κήπων και μια σαφέστατη υπόδειξη των σχέσεων της Αναγέννησης με τον αρχαίο κόσμο, που εκδόθηκε άλλωστε από τον εκδοτικό οίκο του Άλδου Μανούτιου.

Ο *Cosimo de' Medici* στα αριστερά και ο *Lorenzo il Magnifico* δεξιά, από τον Agnolo di Cosimo, γνωστό ως Agnolo Bronzino - Φλωρεντία.

Ο Cosimo ιδρύει στη Φλωρεντία την Academia Platonica, που οργανώθηκε από τον *Πλήθωνα τον Γεμιστό*, ο οποίος εισάγει την Πλατωνική φιλοσοφία στην Ιταλία ήδη από την περίοδο της Συνόδου της Φλωρεντίας, στα 1438 - 1439.

Την Ακαδημία διευθύνει ο Ιταλός φιλόσοφος Marsilio Ficino με την υποστήριξη της οικογένειας των Μεδίκων.

*Carpella dei Magi ,
ο Βυζαντινός
Αυτοκράτορας Ιωάννης
ο 8^{ος} ο Παλαιολόγος”*

*από τον Benozzo Gozzoli
Palazzo Medici -Riccardi
Φλωρεντία*

“Cappella dei Magi , ο Βυζαντινός Φιλόσοφος Πλήθων Γεμιστός”

από τον Benozzo Gozzoli

Palazzo Medici -Riccardi Φλωρεντία

“Η Σχολή των Αθηνών”, τοιχογραφία του Ραφαήλ στο Βατικανό (1509–1510).
Μια ιδανική ακαδημία σοφών

“Fontaine d’ Apollon” , Jardins de Versailles

The Temple of Ancient Virtue – Stowe Park, στο Buckinghamshire της Αγγλίας, από τον William Kent (1734 περίπου).

Ένας αρχαιοπρεπής ναΐσκος στο εσωτερικό ενός πάρκου που αναφέρεται στο εξιδανικευμένο παράδειγμα της Αρκαδίας.

Στο εσωτερικό του φιλοξενεί ανδριάντες από σημαντικές προσωπικότητες της αρχαίας Ελληνικής ιστορίας. ***Τον Λυκούργο, τον Επαμεινώνδα, τον Όμηρο και τον Σωκράτη.***

***The Temple of Ancient Virtue*, εσωτερικό .
Ο Λυκούργος , ο αρχαίος Σπαρτιάτης νομοθέτης και ο
Επαμεινώνδας, ο Θηβαίος πολιτικός και στρατηγός.**

*Ο Λυκούργος,
ανάγλυφο στο
U.S. House of Representatives
Chamber, στην Αμερικανική
Βουλή των Αντιπροσώπων,
στην Washington.*

“Τοπίο με τον Αινεία στη Δήλο”, του Claude Lorrain

"Et in Arcadia Ego" , του Nicolas Poussin, 1637-1638

The Course of Empire. The Arcadian or Pastoral State

Thomas Cole, 1836

In Arcadia
Friedrich August von Kaulbach - 1880

Arcadia - Thomas Eakins, περ. 1883

"Lord Byron's Dream", του sir Charles Lock Eastlake - 1827

Johannes Sibthorp
(1758-1796),
Καθηγητής
Βοτανολογίας στο
Πανεπιστήμιο της
Οξφόρδης.

Συνέγραψε τη **Flora
Græca**, τον
επιστημονικό
κατάλογο της
χλωρίδας που
συναντάμε στον
ευρύτερο 'Ελληνικό'
χώρο.

Johannes Sibthorp: *Flora Graeca*

**Ο Λόρδος Βύρνας φθάνει στο Μεσολόγγι
από τον Θεόδωρο Βρυζάκη – 1861**

*George Gordon Noel
Byron*, ο ημέτερος λόρδος
Βύρωνας...

Το κτήριο του **Πανεπιστημίου Αθηνών**, σχεδιασμένο από τον Hans Christian Hansen και τα κτήρια της **Βασιλιάνειου Βιβλιοθήκης** και της **Ακαδημίας**, σχεδιασμένα από τον Theophil Hansen .

Το *Μουσείο της Κύπρου* – Λευκωσία, 1906. Επίσης νεοκλασικό.

*«Όλοι οι βράχοι, οι λόφοι, τα βουνά, κάθονται
ένα-ένα σαν ωραίες γυναίκες του λαού σεμνά
ρεμβάζουσαι, σαν μητέρες κρατούσαι εις την
αγκαλιά των ωραία παιδιά...».*

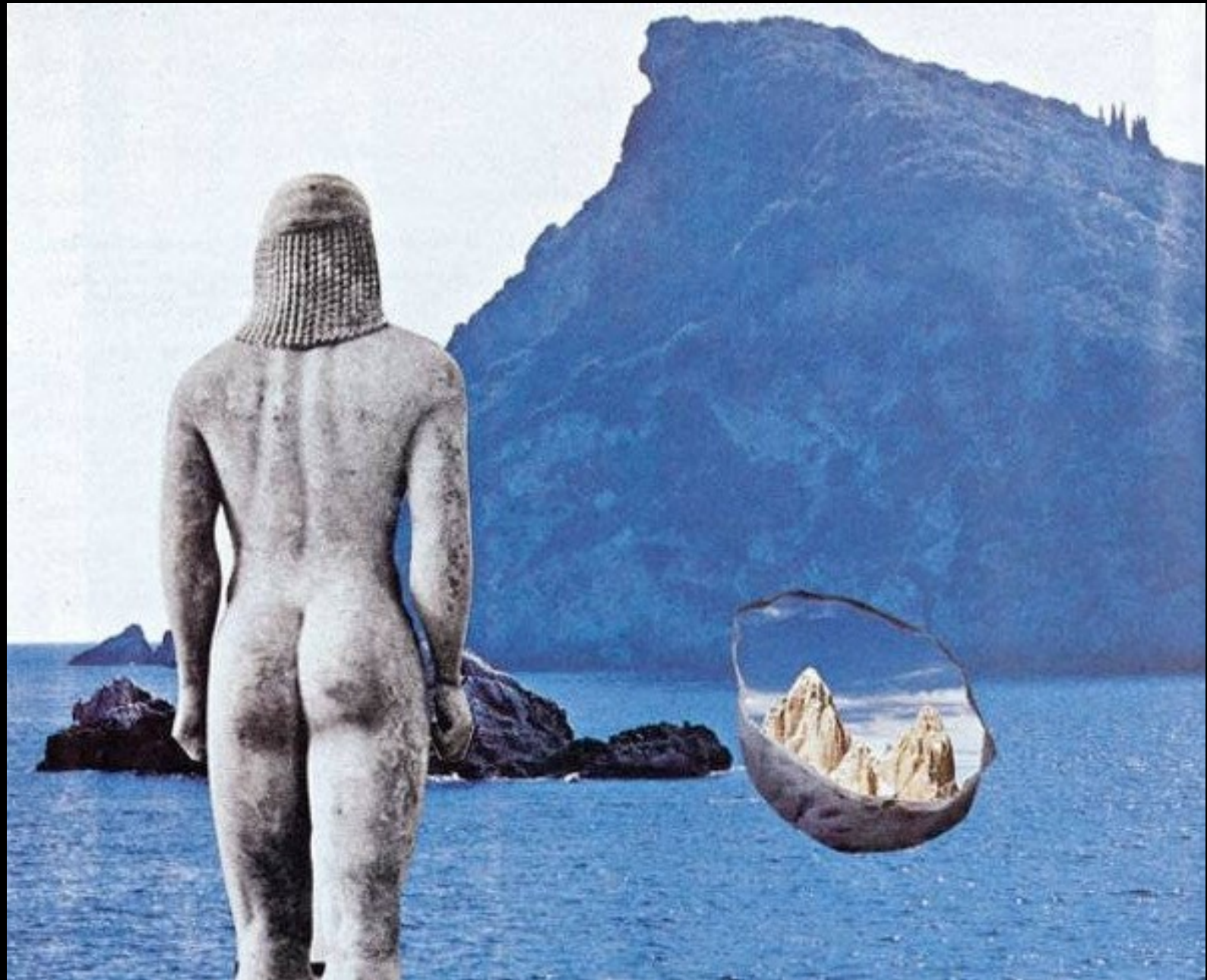
Δεν είναι εντούτοις δυνατό να απομακρυνθεί ο
Περικλής Γιαννόπουλος, στο προηγούμενο παράθεμα
από την *Ελληνική Γραμμή*, από την αναφορά στην
ελληνική αρχαιότητα.

*«Είτε Υμηττός, είτε Αρδηττός, είτε Αιγάλεω,
είτε Πάρνης»* συνεχίζει,

*«και αυτό ακόμη το σαν νευρώδης αλκιμότης
αρκαδικού εφήβου Πεντελικόν... όλα ωραία
στολισμένα λένουν απλώς σαν αγάλματα, σαν
επιτύμβιοι μορφαί: είμεθα ωραία».*

«Η Ντροπή της Ευρώπης»

του Günter Wilhelm Grass - 2012

Στο χάος κοντά, γιατί δεν συμμορφώθηκε στις αγορές· κι Εσύ μακριά από τη Χώρα, που Σου χάρισε το λίκνο.

Όσα Εσύ με την ψυχή ζήτησες και νόμισες πως βρήκες, τώρα θα καταλυθούν, και θα εκτιμηθούν σαν σκουριασμένα παλιοσίδερα.

Σαν οφειλέτης διαπομπευμένος και γυμνός, υποφέρει μια Χώρα· κι Εσύ, αντί για το ευχαριστώ που της οφείλεις, προσφέρεις λόγια κενά.

Καταδικασμένη σε φτώχεια η Χώρα αυτή, που ο πλούτος της κοσμεί Μουσεία: η λεία που Εσύ φυλάττεις.

και ο Günter Grass συνεχίζει...

*“...Αυτοί που με τη δύναμη των όπλων
είχαν επιτεθεί στη Χώρα την ευλογημένη
με νησιά, στον στρατιωτικό τους σάκο
κουβαλούσαν τον Χέλντερλιν”.*

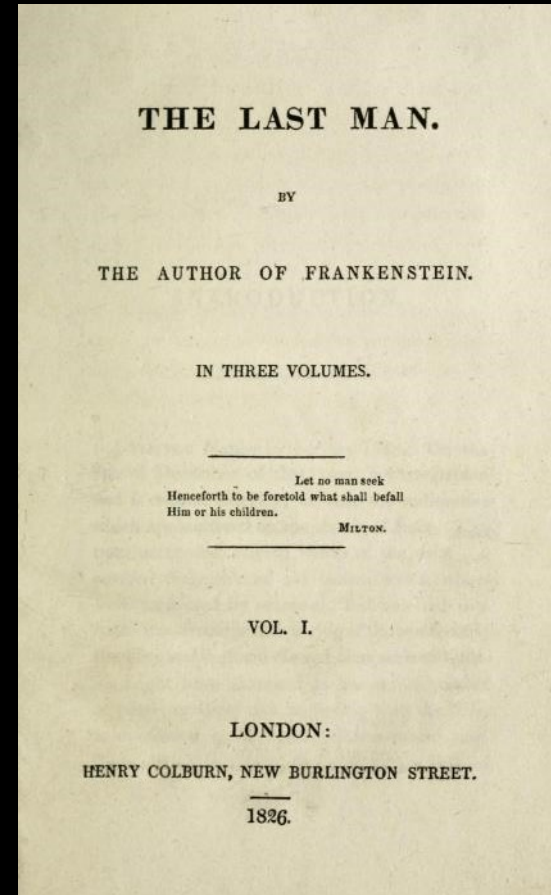
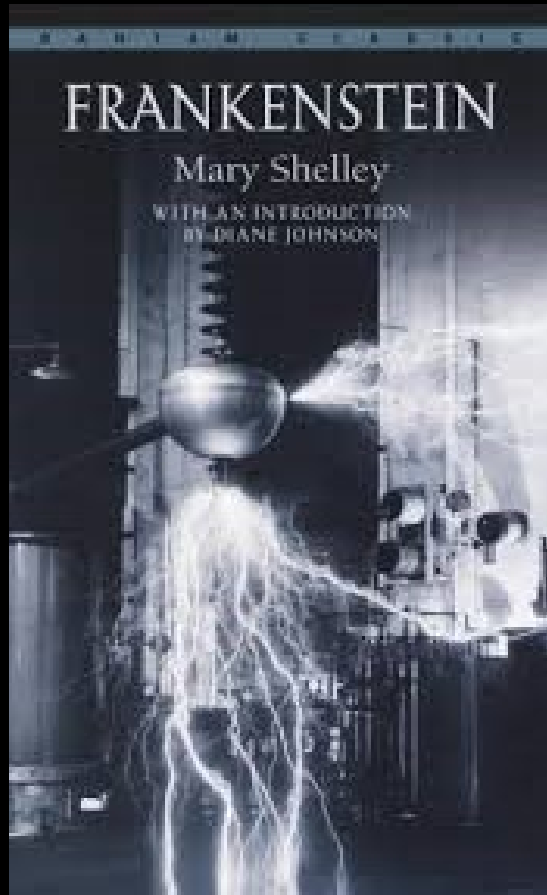

**Johann Christian Friedrich Hölderlin (1770-1843),
από τον Franz Karl Hiemer (1792).**

Mary Wollstonecraft Godwin Shelley και
Percy Bysshe Shelley

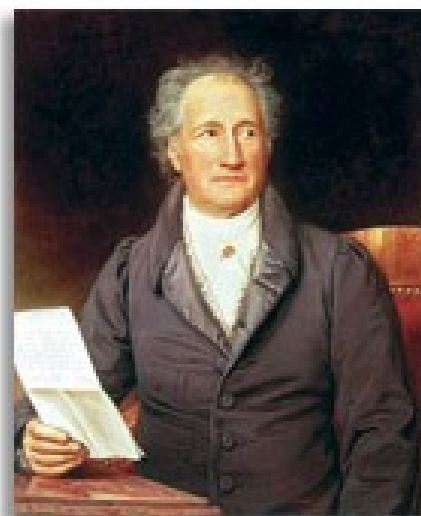
Frankenstein or the Modern Prometheus και ...

...The Last Man: Η χολέρα και ένας ελληνοτουρκικός πόλεμος με σκοπό την απελευθέρωση της Κωνσταντινούπολης στα 2100.

Γιόχαν Βόλφγκανγκ Γκαίτε

ΦΑΟΥΣΤ

Mephistopheles and Faust, William Henry Margetson (1885)

Kαλ

Elena di Troia, Guido Reni (1631)

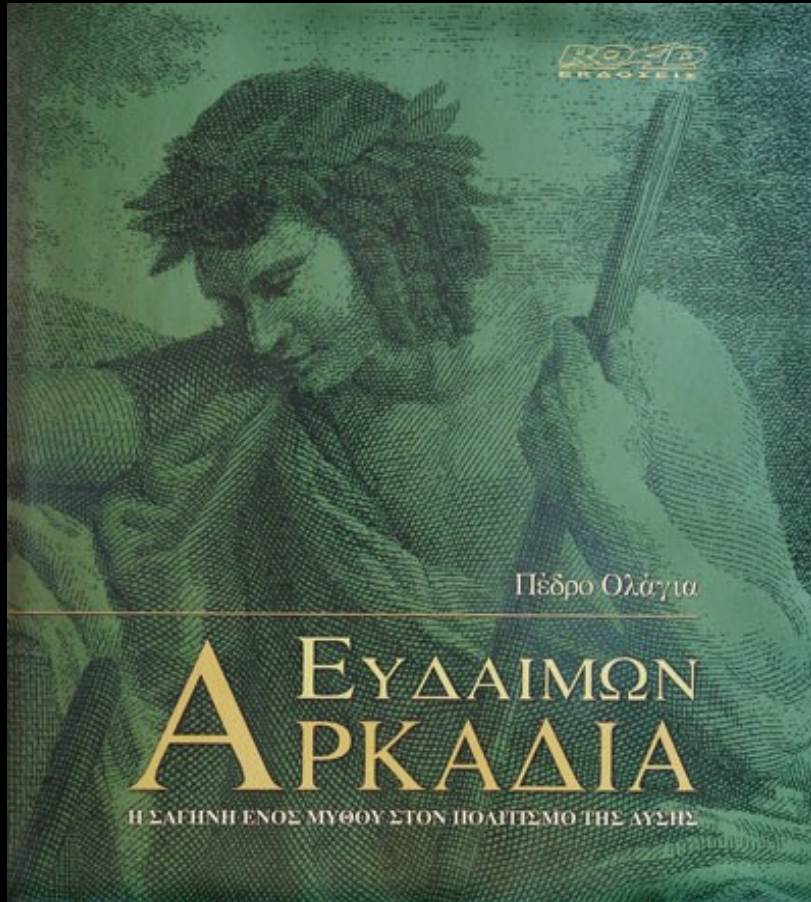
Ο Γκαίτε στην ύπαιθρο, στη Ρώμη
του Johann Heinrich Wilhelm Tischbein (1786)

Ο Faust θα φθάσει τελικά στην Αρκαδία, στη χώρα «*την πιο ώρια από τον ήλιο κάτω της γης, που όλες ευεργετεί*»...

*«Γιατί όλοι ενώνονται εκεί πέρα, όπου
άρχει η φύση καθαρή... στην πάντα
αγέραστη Αρκαδιά».*

*Ο Faust συνεχίζει «βρήκες γλυκειά
χώρα και τύχη, οι θρόνοι μας βγάλαν
ανθιά, κι η αγάπη μας ας επιτύχει
Αρκαδική πια λευτεριά».*

(σε μετάφραση Δημήτρη Λάμψα)

Δεν είναι επομένως παράδοξο πως ακόμη και σήμερα ο Ισπανός συγγραφέας Pedro Olalla, απευθύνεται στην «ευδαίμονα Αρκαδία» – αλλά δεν πρόκειται απλά για μύθο.

Πρόκειται μάλλον για ένα από τα καταστατικά ιδεολογήματα του Ευρωπαϊκού και Δυτικού πολιτιστικού και πολιτικού χώρου.

Ευχαριστώ...